

OPONENTNÍ POSUDEK DIPLOMNÍHO PROJEKTU

Autorka práce: Lenka Levičková
Atelier: Atelier Michala Kuzemského a Petry Kunarové – FA ČVUT
Stavba: Národní knihovna
Oponent: Ondřej Hofmeister

Ještě než otevřu čistě bílé portfolio si kladu pár otázek. Čím je knihovna v dnešní době? Jaký význam má slovo národní v názvu knihovny? Je to pouze výraz toho, že slučuje a zastřešuje? Nebo je to něco víc? Čím je knihovna pro český národ?

Místo

Lenka si vybrala pro svou národní knihovnu Těšnov, magistrálou proťaté, bolavé místo, které potřebuje novou energii, aby dostalo šanci se zahojit. Lenka věří, že její Národní knihovna takovou energii mít bude. Rozhodnutí navazuje a dále rozvíjí koncept řeky jako nejvelkorysejšího lineárního prostoru, na kterém jsou umístěny důležité kulturní, politické i morfologické dominanty hlavního města (Vyšehrad, Národní divadlo, Hradčany, řada ministerstev, snad i plánovaná filharmonie, kopce Letná, Vítkov). Výběr je logický, ale zároveň trochu překvapivý. Na Těšnově už je totiž plno. Lenka se toho neleká a vybírá si nejvíce dominantní existující budovu a sice – Hotel Hilton, který se rozhoduje přestavět dle svého obrazu. Klobouk dolů před tímto rozhodnutím. A co je cílem? Nahradit turisty knihami a obyvateli. Vrátit místo lidem, kteří v Praze, v Čechách, ve střední Evropě prožívají své životy, ne jen tři krátké dny na cestě mezi Vídní a Paříží.

Lenka si své místo nejdříve řádně zamete. Uklidí dopravu tam kam patří, ani si nejsem jistý, jestli není až příliš důsledná, když se rozhodne zamést ji pod zem. Vzniká tak další „husákově ticho“. Ale budiž. Národní knihovna si svou terasu u řeky zaslouhuje, určitě více než úřad totalitní vlády. Pomůže to nejen knihovně, ale i náplavce, která je dnes trochu Popelkou. Dále své místo řádně propojí s existujícími, či plánovanou dopravní infrastrukturou, aby nebylo nutné jezdit do knihovny autem, což je samozřejmě hřích.

Ambice

Lenka má ambice a pořádnou. Svléká chladný a neprostopuný zrcadlový plášť hotelu a obestavuje jej transparentní prostorovou mřížkou – otevřeným prostorem, který čeká na své zabydlení. Prostor pro život je totiž hlavním tématem této knihovny. Život ve smyslu setkávání, sdílení a snad také společné péče o písemné dědictví. Asi to jediné co nás, kromě místa, opravdu spojuje. Ani hokej, ani fotbal, nýbrž slovo.

Mřížka a výplň

Lenčina krystalická mřížka tvoří lapidární hranol, který obrůstá původní strukturu, ze které modulárně (geneticky) vychází. Zvolený princip je samozřejmý a ve výsledku definuje celý objem nové budovy. Výsledek je opravdu velkorysá prostorová struktura. Pět až šest metrů konstrukční výšky slibují poměrně bohaté prostory. To samé se děje v půdoryse. Dům je patrně navržen zvenku dovnitř. Nejdříve byl objem a pak teprve náplň. Chápu organizaci prostorů ve všech podlažích. Provozní schémata a stavební program mě přesvědčuje, že knihovna obsahuje vše, co mám mít a ve správných vazbách. Do hloubky jsem to neověřoval. Z výkresů bez podrobnějších popisů to vlastně ani nelze. Nicméně je evidentní, že autorka prostory promyšleně komponuje tak, aby vznikly bohaté a různorodé prostory. Mám však pochyby nad osvětlením všech pracovních míst, protože se Lenka rozhodla administrativu přimknout k atriu naplněným knižního archivu, kde budou světelné podmínky nejspíše nejisté kvality. Zajímalo by mě, proč se rozhodla zrovna takto. Není možné kanceláře přimknout k fasádě, kam by přirozeně patřily? Co se děje v laboratořích tak důležitého, že jsou umístěny na fasádě s kvalitním denním osvětlením. Není zde provoz omezený, na rozdíl od trvalých pracovních míst v kancelářích. Není lepší koukat se ven na rušnou ulici než celý den na atrium s knihami. To by možná omrzelo i nejknihomolštějšího knihovníka. Také moc nevěřím, že poměrně úzké světlíky postačí pro osvětlení hluboké dispozice. To by ale v reálu prověřila tvrdá data výpočtu denního osvětlení, které přímo souvisí s tzv. oblohovou složkou, která bude na dně světlíků téměř nulová. Myslím, že ve výsledku by takové výpočty s dispozicemi ještě pěkně zamíchaly. Po projití celou knihovnou od přízemí až ke střeše jsem nabyt dojmu, že jsou prostory tak rozlehlé, že by asi ve skutečnosti byl problém je naplnit životem. Lenka tuto obavu myslím při kreslení půdorysů musela cítit také.

Truhla

Srdcem budovy je robotický sklad knih. Lenka ve svém obrazu současné knihovny hovoří o tom, že kniha už není tím hlavním tématem, ale zároveň hraje s knižním archivem spektakulární a drahé divadlo. Roboti, požární skla, výsostná pozice, která zajišťuje, že je na archiv vidět doslova ze všech stran. Není v tom vlastně rozpor? Nebo je to potvrzení toho, že kniha je důležitá, ale ne jenom? Zajímalo by mě navíc, jak takový sklad funguje. Kudy se z jednotlivých uliček mezi regály schránky na knihy dostávají k výdejnímu pultu. Z výkresů jsou to úplně nepochopil.

Korunka

Lenčina knihovna je korunována stejnou mřížkou z jaké je vytvořeno i její tělo. Jen materiál není beton ale ocel. Má být lehká a transparentní. Odkazuje na slavnostní střechu s korunkou na Národním divadle a stejně se vznáší nad hladinou okolních střech, i když zdaleka ne tak lehce. Obsahuje jakési geometrizované abstraktní objekty, u kterých si nejsem jistý, jestli jsou jen schématem, nebo reálnou představou s reálnou funkcí. V pohledech dům ožívají, ale zároveň mám dojem, že ještě nafukují jeho již tak velké měřítko. Myšlenka trojrozměrné platformy otevřené pro cokoliv je mi blízká, přináší však stejnou obavu stejně jako velkorysé vnitřní prostory. Podaří se je naplnit životem?

Otevřenost

Obydlené venkovní terasy na nárožích a střešní krajina sehrávají v celém návrhu důležitou roli. Jsou lákadly, které ukazují kolemjdoucím, že je tu navenek otevřená instituce, která tepe životem. Čím více života, tím více života. Za úvahu by stálo prověřit, jestli terasy a koruna, nemají být propojeny navzájem a zároveň i s ulicí. Staly by se tak prodloužením náměstí okolo domu, jeho třetím rozměrem. Taková důsledná otevřenost by však dozajista byla pro státní instituci velkou zkouškou. Pro přirovnání NTK měla být také nebývale otevřená a nakonec u vstupu do knihovny přistály turnikety a ochranka. A to má vstup pouze jeden, tzv kontrolní bod. Takový jsem v nové těšnovské knihovně nenašel. Zkrátka to naráží na otázku bezpečnosti. Vyvážení otevřenosti s bezpečností je velkým úkolem dneška a nejen pro architektky. Zajímalo by mě v tomto bodě autorčin názor.

Technické řešení

Klíčovou profesí pro takový návrh je určitě vedle statika požární ochrana. Ta je vyřešena logicky. Nicméně bych očekával, že bude problém s odvodem tepla a kouře a to hlavně z atria, kde se bude veškerý kouř kumulovat a ohrožovat návštěvníky v nejvyšších podlažích. Tato okolnost by mohla do tváře knihovny poměrně významně promluvit. Také bych předpokládal, že na střešní rovině budou umístěny alespoň nějaké základní technologie (OTK, VZT a možná i další). To by ale návrh po doplnění nijak neohrozilo. Prostoru je v korunce více než dost. Detail fasády je řešen principiálně správně a dokazuje, že autorka přemýšlí v kontextu celého domu a postupuje od celku k detailu a zpět.

Forma

Výkresy jsou čitelné, graficky velmi čisté a přehledně vypracované, zabydlené, ale i přesto čtenář občas tápe nad funkcí některých prostor (přízemí). Chybí měřítko, které se dozvíte pouze ze zadání. Občas zazlobí pravopis. Postrádal jsem přehledný graficky zpracovaný popis zásahů do stávající dopravní infrastruktury. Vizualizace jsou působivé a pomáhají mi se ponořit do Lenčina snu o knihovně.

Závěr

Pro Lenku je národní knihovna především svobodným místem k setkávání, jakýmsi trojrozměrným labyrintem s jedním gravitačním středem prezentovaným archivem, okolo kterého se vše odehrává.

Od konzultace, na které mi diplomantka představila svůj návrh v rozpracovanosti a žádala mě o napsání této oponentury jsem byl na rozpacích. Byl jsem zvědavý jak se s takto ambiciózním a nebezpečným úkolem nakonec popere. Výsledkem je pro mě i přes dílčí pochybnosti přesvědčivý. Jedinou vážnou obavou je již zmíněné bohatství volných prostor, které může být obtížné naplnit životem. Umím si ale představit, že takový dům by měl šanci naplnit své ambice a Praze pomohl vyřešit jeden z mnoha problémů, které jí nadělila výstavba 70. až raných 90 let.

Navrhuji hodnocení B.

V Praze Podolí dne 8.června 2019,

Ondřej Hofmeister

